

“La presó, és clar que la conec!”

Bernardo Atxaga és a Barcelona per promoure els tres primers llibres traduïts al català i editats per Edicions de la Magrana. Bernardo Atxaga és el pseudònim de Joseba Irazu Garmendia (Asteasu, Guipúscoa, 1951).

“No solament imposito el basc per escriure, sinó que també imposito que m'editin editors bascos. Sóc molt poc tractable en aquest sentit.”

GLORIA MATAMALA

Bernardo Atxaga és a Barcelona per promoure els tres primers llibres traduïts al català i editats per Edicions de la Magrana: *Obabakoak*, traduït per Marta Hernández, i *Un traductor a París* i *Aquells cels*, traduïts per Pau Joan Hernández. Bernardo Atxaga és el pseudònim de Joseba Irazu Garmendia (Asteasu, Guipúscoa, 1951).

—Vaig començar a publicar l'any 1972 i fèiem servir pseudònims per precaució, però, a més, jo volia que fos un nom creïble, que semblés real i no simplement un nom de guerra.

—*El pròleg d'Un traductor a París i altres relats, comença així: “Escriu en una llengua estrangera...” S'ha de demanar perdó per aquestes coses?*

—No, no és això; és estrangera, però no tant. Però passa que jo sóc molt poc tractable en aquest sentit. No solament imposito el basc per escriure, sinó que imposito que m'editin editors bascos. Descarto d'escriure en

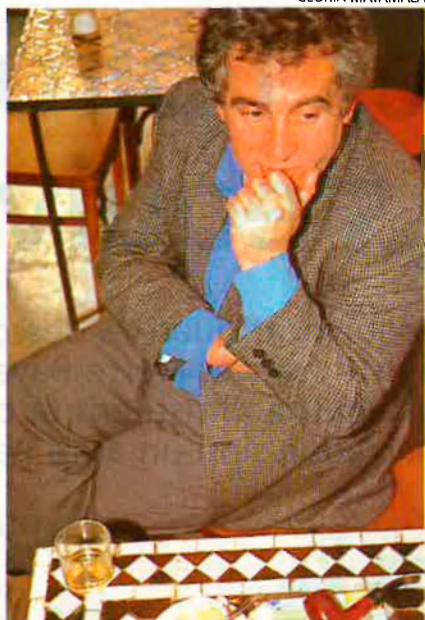
castellà, però és clar que si em demaneu una presentació, jo què sé a la Garriga, us la faré en castellà, però fins i tot els apunts per a les meves conferències, encara que siguin en castellà, els porto fets en basc. L'*euskera batua* (èuscar unificat) és una llengua estàndard, més pràctica. Això sí, ja comença a haver-hi un cert rigorisme per part d'alguns mandarins de l'Acadèmia de la Llengua Basca que es fan una mica pesats amb les seves puntualitzacions. L'escriptor inventa molt, però és clar, has d'inventar coses possibles; diguéssim que no pots inventar un rinoceront amb cap de gat.

—*En els seus escrits sovintegen les presons i els soldats. Potser no caldria demanar a un escriptor basc per què...*

—La presó..., és clar que la conec. Bé, de fet, jo només havia estat retingut alguna vegada, però els meus germans havien estat a la presó, i també familiars i amics. Em deien, mira que bé, nosaltres a la presó

i tu escrivint! I els soldats surten als escrits perquè en tinc referències negatives, en la meua vida. De fet, el món militar és un món infantil amb armes.

Bernardo Atxaga té l'expressió cansada, aclaparat durant dos dies per periodistes. "Deixa'm que entri així, que hem de fer el borinot", somriu quan saluda amb la complicitat del tímid home de pagès que ara es transmuta en home de món. Als seus llibres, hi apareix sovint la ploma estilogràfica. Efectivament, Bernardo Atxaga escriu amb ploma, i quan acaba ho passa a l'ordinador.

—És que la ploma té aquesta punteta brillant, veus? El fet que sigui d'or és per a il·luminar, t'ajuda a concentrar-te. Tinc unes quantes plomes. En tinc una que no la trec mai de casa. Un senyor anònim me'n va enviar una, però sé que era de Mataró, pel timbre postal. Em va dir que era la ploma del seu pare, que havia volgut ser escriptor i no havia pogut, ni ell tampoc, i que volia que la tingués jo.

—Hi ha escriptors que diuen que mentre escriuen un llibre no llegeixen res, per no distreure's.

—Home, no ho sé, jo acostumo a llegir assaig mentre escric, però després continuo llegint assaig, és a dir, que tal vegada només llegeixo assaig. L'escriptura és una activitat social. Es fa en equip, i algú fa l'esprint final i es desmarca de la colla, però em sembla que és impossible de fer literatura sense referents literaris.

—De fet, l'escriptor, no l'espera ningú. Marcel Duchamp deia que un artista és un senyor que no va a l'oficina.

—Sí, molt bé, a Duchamp, li deia un milionari que fes com més disbarats, millor, i li ho pagava. Això ha canviat molt. L'escriptor és una barreja de senyor que escriu novel·les i una mena de treballador d'una editorial. I home, això que no m'espera ningú...! Jo crec que m'esperen uns dos-cents interlocutors per al pròxim llibre meu. Potser més, no ho sé.

—Literatura infantil i juvenil, poesia, novel·les..., vostè és una font inesgotable. En quin registre es troba millor?

—Les situacions creen els escenaris. Vaig començar a escriure fa vint-i-cinc anys. Era economista i treballava en un banc. El dibuixant Juan Carlos Eguillor em va demanar un conte. Després, un dia escric una cançoneta d'humor negre; si no hagués fet literatura per a infants no podria haver fet això. Però on em trobo millor és fent literatura reflexiva; faig quaderns que omplen de reflexions.

A Un traductor a París n'hi ha una: "quan algú oblidada la immensa majoria de les coses que formen la re-

alitat per concentrar-se en una de sola, aquesta es torna brillant a la manera dels ulls de la seip i no deixa veure la resta".

—Fernando Savater deia en una entrevista recent que la filosofia té respostes, però no solucions; potser Bernardo Atxaga és en realitat un filòsof pràctic.

—Es que jo necessito repetir-me una cosa dues vegades. No conec ningú que hagi canviat d'opinió. Que jo sàpiga. Crec que tothom viu obsedit amb la seva pròpia realitat. Hi ha com un remolí al meu entorn. No et passa a tu? —s'adreça a Pau Joan Hernández—, que quan escrius una novel·la hi fiques tot allò que et passa?

Bernardo Atxaga gesticula, es toca la cara amb els dits amples, mira a totes direccions, s'acosta amb atenció al seu interlocutor i inclina el cap per la sordesa de la seva orella dreta. Mentre parla s'aixeca neguitós com per canviar de posició, i torna a asseure's d'idèntica manera.

—Jo visc en una casa molt gran, però en un lloc molt petit, entre Vitòria i Pamplona, certament aïllat, som quatre gats. Però és que, al País Basc, hi tinc un problema afegit, i és que tothom em coneix i no puc anar enlloc sense que algú em digui coses, com tampoc no puc renegar a pler davant un semàfor vermell, perquè de seguida hi ha qui em reconeix i no quedaria bé.

—Hi ha com un orgull d'alguns bascos de dir que en basc no hi ha paraulotes ni blasfèmies...

—Sí, i en manllevem del castellà sense manies. Hi ha moltes llegendes. La ignorància es tapa amb llegendes; també n'hi ha que diuen que parlen basc, però que amb això del batua, no, perquè ells parlen el seu dialecte, i si els demanes que hi parlin resulta que no més saben vint paraules.

—Algunes obres seves han estat traduïdes a una vintena llarga d'idiomes. Traduir-se a si mateix al castellà sembla un repte titànic. A vegades ho tradueix la seva dona i ell ho repassa, però no pot evitar de fer-hi canvis i manipular-ho, de manera que tal vegada algun dia n'hi hauria prou amb un sol text que s'anés traduint de l'una llengua a l'altra, modificant-ne lleugerament el contingut, fins que finalment el llibre tornés a l'origen convertit en un altra cosa.

—Els qui diuen: "Jo no em traduiré, això que ho faci un altre", semblen poetes francesos, allà dalt de tot. Un escriptor en llengua basca ha de ser com un boxador, disposat a resistir-ho tot. Entre nosaltres, amb el model convencional d'escriptor no es pot anar enlloc. Jo faig versions, no sóc pas el mateix després dels anys, i vaig canviant coses.

Hans Möller